

Oppikirjojakin voisi arvioida – ja erään muinaismuiston pelastaa

Monenlaisia asioita arvioidaan ja vertaillaan julkisesti. *Tekniikan Maailma* testaa autoja ja autokorjaamoja, *Tietokone* tulostimia ja digikameroita, *Kuluttaja* pölynimureita, päivä- ja aikakauslehdet taidenäyttelyjä, konsertteja ja kirjoja. On kuitenkin tärkeitä kirjoja, joista ei juuri missään mitään kirjoiteta. Koulukirjat.

Yleissivistävän koulun tarpeisiin julkaistaan jatkuvasti suurin painoksin eri aineiden oppikirjoja. Kirjojen kustantajat tekevät niitä tunnetuiksi mm. opettajille tarkoitetuissa esittelytilaisuuksissa, joissa viestiä viedään perille usein myös hyvien tarjoilujen kera. Ja opettajien yksityiset keskustelut tuntuvat aika usein liikuvan oppimateriaalien ympärillä. Viidakkorumpu vie tietoa. Mutta onko kukaan nähnyt esimerkiksi matematiikankirjan arvostelua lehdessä? Tämän kirjoittaja on, 1940-luvun Matemaattisten aineiden aikakauskirjoissa. Mutta nykyajan matematiikan ”ammattilehdistä”, *Dimensiosta* ja *Arkhimedeksesta* kirjaesittelyjä hakee turhaan, samoin Opettajien ammattijärjestön värikkäästä viikkolehdestä *Opettajasta*. Ei oppikirjoja Helsingin Sanomatkaan arvostelee. Oppikirjoja ei enää arvostelee myöskään Opetushallitus, jonka hyväksymismerkintä oli taannoin kirjan välttämätön laatutae.

Miksi on näin? Ilkeämielinen tarkkailija saattaa ajatella kustantajien mainontaa. Voisivatko mahdollisesti kriittiset kommentit loukata ja ehkä pysäyttää mainosrahan kulun? Tuskin sentään. Kustantajat ovat ylipäänsä tottuneet tuotteittensa kriittiseen tarkasteluun

ja pitävät varmaan lehtikirjoittelua omaakin markkinointia tukevana. Yhden kirjoitushaluttomuuden syyn aistii, kun katselee oppikirjojen kansia. Kirjoilla on tekijöitä helposti puoli tusinaa tai enemmän, joten mahdollinen arvostelija saattaa joutua punnitsemaan tuttavan tai ainakin tuttavantuttavan työhön puuttumista. Sellainen saattaa tuntua epämieluisalta. Ja kun oppikirja on eräänlainen opetuksen auktoriteetti oppilaisiin päin, saattaisi kriittinen kommentti synnyttää epämiellyttävää keskustelua luokassa tai aina kriittisemmiksi tulevien oppilaiden vanhempien parissa. Tai ehkä oppikirjoja ei kukaan pidä sillä tavoin kiinnostavina, että ajattelisi jonkun muun lukevan niiden esittelyjä.

Solmu aikoo nyt joka tapauksessa avata keskustelua oppikirjoista julkaisemalla ensimmäisen oppikirjaesittelynsä. Kohteeksi on valittu lukion pitkän matematiikan kirjasarjat, joilla voi arvella olevan merkitystä aika suurelle osalle mahdollisia lukijoitamme. Arvostelija ei ole kaikkietävä tuomari, vaan hän esittää henkilökohtaisia mielipiteitään, joihin voi yhtyä tai olla yhtymättä. Omia mielipiteitään voi tuoda esiin vaikkapa Solmun keskustelupalstan kautta. Toivomme myös, että päänavauksemme saisi muutkin tahot, ennen muuta oppikirjojen avulla työtään tekevät, siis opettajat ja oppilaat, kirjoittamaan. Avoimen keskustelun luulisi lopulta koituvan kaikkien oppikirjan parissa toimivien, niin tekijöiden kuin käyttäjienkin eduksi. Solmun palstat ovat avoinna!

Pääkirjoitus

* * *

Varttuneempien kansalaisten tavatessa nousee aina silloin tällöin muisteluksen kohteeksi laskutikku. Siihen suhtaudutaan nostalgisen huvittuneesti: ajatella, kun ei ollut laskimia, niin kaikilla oli laskutikku ja sillä oikeasti laskettiin kaikenlaista.

Kävin talvella Helsingin messukeskuksessa Educa-messuilla, opetusalan kaupallisessa suurtahtumassa. Monet näyttelyosastot pullistelivat erilaisia värikkäitä, kekseliäitä ja kalliitakin matematiikan opetuksen konkreettisia apuvälineitä. Ajatelkaapa, jos joku sattuisi nyt keksimään laskutikun. Yksinkertaisen laitteen, josta suoraan ja havainnollisesti voi lukea niin neliöt, kuutiot, neliöjuuret, kuutiojuuret, käänteisluvut ja trigonometrinen funktioiden arvot ja jolla sananmukaisesti käden käänteessä voi kertoa ja jakaa mielivaltaisen

monta kertaa tai ratkaista ei vain yksittäistä vaan kaikki verrantoyhtälöt ja siis esimerkiksi kaikki sinilauseella ratkeavat kolmiot, ja jonka käyttö kehittää suuruusluokan ymmärtämistä ja interpolaation tajua ja antaa konkretian logaritmikäsitellemme. Näin monipuolisen laitteen keksijästä tulisi varmaan rikas, sillä kaikki koulut haluaisivat varustaa oppilaansa niillä. No, laskutikku keksitiin 1600-luvulla ja se kuoli 1960-luvun lopussa, kun taskulaskin teki sen tarpeettomaksi. Mutta laskutikun hylkäämisessä meni lapsi pesuveiden mukana.

Jos vanhempienne tai isovanhempienne kaapin kätöistä vielä löytyy laskutikku, niin pelastakaa se heti omaan käyttöönne. Tutkikaa, miten se toimii, leikkikää sillä ja ottakaa se hyötykäyttöön. Tehtävissä, joihin laskutikku soveltuu, se on melkein aina nopeampi kuin sähköiset korvikkeensa, ja usein paljon hauskempi ja opettavampi!

Matti Lehtinen